

Skript

HISTORISCH TIJDSCHRIFT

Recensie: Grenzen in de vallei van Fergana

Auteur: Koen de Groot

Verschenen in Skript Historisch Tijdschrift, jaargang 40.3, pp. 229-231.

© 2018 Stichting Skript Historisch Tijdschrift, Amsterdam

p-ISSN: 0165-7518

e-ISSN: 3051-2506

Skript Historisch Tijdschrift is een onafhankelijk wetenschappelijk blad dat viermaal per jaar verschijnt. De redactie, bestaande uit studenten en pas afgestudeerden, wil bijdragen aan actuele historische debatten, en biedt getalenteerde studenten de kans om hun werk aan een breder publiek te presenteren.

GRENZEN IN DE VALLEI VAN FERGANA

Nick Megoran, *Nationalism in Central Asia. A Biography of the Uzbekistan-Kyrgyzstan Boundary*, University of Pittsburgh Press, 2017; ISBN 9780822964421; paperback; 368 pagina's; € 29,95.

In juni 2010 was de Kirgizische stad Osh, gelegen in de Vallei van Fergana, het toneel van grootschalig etnisch geweld tussen Kirgiezen en Oezbeken. Na vier dagen van bloedvergieten vielen er 295 Oezbeekse en 123 Kirgizische doden te betreuren, naast nog zo'n 1100 gewonden.

De vraag waarom deze golf van geweld uitbrak bracht de Britse politiek geograaf Nick Megoran tot zijn nieuwste boek *Nationalism in Central Asia*, waarin hij de processen van natievorming in Kirgizië en Oezbekistan in het postcommunistische tijdvlak analyseert en ondervraagt. Hierbij richt Megoran zich met name op de betekenis en gevolgen van deze processen voor het alledaagse leven van Oezbeken en Kirgiezen in het grensgebied tussen beide Centraal-Aziatische staten.

In de inleiding van zijn studie benadrukt Megoran de rol van politiek in de grensgechillen tussen Oezbekistan en Kirgizië. Daarmee zet hij zich duidelijk af tegen verscheidene theorieën die

de afgelopen decennia zijn gegeven door wetenschappers om de Oezbeeks-Kirgizische grenswrevel te verklaren. Redenen als twist over de toegang tot natuurlijke grondstoffen en een voortdurende van decennialange strijd over de loop van de grens worden door Megoran dan ook verworpen. In plaats daarvan plaatst hij het Oezbeekse-Kirgizische grensconflict in het verlengde van de binnenlandse machtspolitiek in beide landen; machtspolitiek die bepaald wordt door nationalisme.

In zijn eerste hoofdstuk geeft Megoran vervolgens een fascinerend relaas van Karimovs nationalistische politiek in Oezbekistan. Hij onderbouwt dit met krantenartikelen, speeches van president Karimov en eigen veldonderzoek. De auteur doet op heldere wijze uit de doeken hoe Karimov zijn eigen land continu afschilderde als een land vol voorspoed, weelde en overdaad, terwijl buurlanden als Kazachstan, Turkmenistan en vooral Kirgizië voortdurend als arm en onveilig werden omschreven. De grenzen van Oezbekistan waren daarom niet louter staatsgrenzen, maar beschermden de 'gezegende natie' bovendien voor het gevaar uit alle buurlanden, Kirgizië voorop. Derhalve diende de Oezbeeks-Kirgizische grens niet alleen beter zichtbaar te worden, maar ook beter bewaakt en bemand. Van een poreus 'binnenlands' grensgebied tijdens

de Sovjet-Unie verwerd de Vallei van Fergana zo gedurende de jaren negentig langzamerhand tot een gebied vol douaneposten, grenscontroles en hekken.

Het mag geen verwondering wekken dat Megoran zich in het volgende hoofdstuk richt op de Kirgizische politieke reacties die volgden op deze Oezbeekse militarisering van de grens. Evenals in Oezbekistan, vierde ook in de Kirgizische politiek van de jaren negentig het nationalisme hoogtij, zo toont Megoran aan. Maar anders dan in Oezbekistan werd dit nationalisme gekenmerkt door onzekerheid, voortkomend uit wat Megoran een 'postnomadisch politiek denkbeeld' noemt: een denkkader waarin de tribale manier waarop de premoderne Kirgizische natie was georganiseerd een belangrijke rol speelt.

Na deze politiek-historische beschouwingen stapt Megoran in zijn twee laatste hoofdstukken op een antropologische benadering over om te beschrijven wat hij ziet als de kern van zijn werk: de desastreuze invloed van de Oezbeekse en Kirgizische nationalistische grenspolitiek op de bewoners van de grensplaatsen Chek en Osh. Hier is de Britse politiek geograaf op zijn best. Meespelend, maar zonder dramatisch te worden, toont Megoran aan hoe het leven van doodgewone Oezbeken en Kirgiezen ingrijpend veranderde vanaf de late jaren

negentig, met de vernieling van Chek en het bloedbad van Osh als dieptepunten.

De vraag waarom het bloedbad van Osh uitbrak motiveerde Nick Megoran tot het schrijven van *Nationalism in Central Asia*. Het resultaat is een indrukwekkende studie over de gevolgen van natievorming in post-Sovjet Centraal-Azië. Megoran stipt hierbij bovendien belangrijke kwesties aan op het gebied van nationalisme, identiteitspolitiek en geopolitiek in de regio. Daarnaast heeft het werk ook zijn waarde als bijdrage op het gebied van de studie naar internationale grenzen en de samenwerking tussen grenzen en hun bewoners. Megorans gelaagde werk, vol historische, antropologische, geografische en politico-logische analyses biedt daarmee een originele benadering om ons begrip van moderne staten en hun grenzen te vergroten.

Dat neemt niet weg dat het boek ook enige tekortkomingen kent. Het is bijvoorbeeld jammer dat Megoran geen serieuze vergelijkingen maakt met andere regio's met grensgeschillen, waardoor de weinige verwijzingen die hij hiernaar maakt betekenisloos blijven. Daarnaast gebruikt de schrijver sommige anekdotes en citaten onnodig vaak in het boek, soms tot wel achtmaal toe.

Maar dat doet slechts weinig af aan de uiteindelijke waarde van het werk. Met *Nationalism in*

Central Asia heeft Nick Megoran een unieke en fascinerende studie afgeleverd die op inzichtelijke wijze laat zien wat er gebeurt wanneer nieuwe internationale grenzen worden gevormd waar ze voorheen niet bestonden en welke gevolgen dergelijke grensopwerpingen hebben voor lokale bevolkingsgroepen. Megoran hoopt dat zijn studie anderen zal aanzetten tot meer onderzoek naar het fenomeen van grenzen. Gezien de originaliteit, doorwrochttheid en inzichtelijkheid van zijn werk is het mijn overtuiging dat *Nationalism in Central Asia* inderdaad deze aanzet zal zijn.

Koen de Groot volgt de onderzoeksmaster geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam, de universiteit waar hij ook zijn bachelorstudies Geschiedenis & Italiaanse taal en cultuur voltooide. Hij is geïnteresseerd in natievorming, geschiedenispolitiek, moderne Italiaanse geschiedenis, Jamaicaanse geschiedenis en herinneringsculturen.

EEN BIOGRAFIE... MAAR VAN WIE?

Michel van der Eyken ed., *Filips Willem. Prins van Oranje, heer van Diest*, Amsterdam University Press, 2018; ISBN: 9789462988538; paperback; 196 pagina's; € 22,99

Filips Willem, lange tijd beschouwd als de verloren of vergeten prins van Oranje, krijgt in 2018 eindelijk de aandacht die hij verdient. Vierhonderd jaar na zijn sterfdatum leggen historici hun kennis bij elkaar om erachter te komen hoe een kind dat in de wieg gelegd was voor succes, zo mis kon grijpen. Dit jaar verschijnen er dan ook maar liefst twee boeken over de oranjeteelg, waaronder deze bundel van Michel van Eyken.

Prins Filips Willem werd geboren in 1554, als oudste zoon van Willem van Oranje en Anna van Egmont. Hij zou een schitterende toekomst tegemoet moeten gaan, hij was immers de zoon van een van de rijkste edellieden van de Nederlanden. Het noodlot sloeg echter al vroeg toe: toen de prins pas drie jaar was, stierf zijn moeder. Vanaf dat moment werd de zorg voor de jonge prins toevertrouwd aan enkele dienaren, tot hij op zijn twaalfde naar Leuven werd gestuurd om te studeren.

Ondertussen nam de spanning tussen Willem van Oranje en de Spaanse koning Filips II toe. Er werd een plan beraad om Filips Willem naar Spanje te ontvoeren. Zo kon hij ten eerste als gijzelaar worden ingezet tijdens de onderhandelingen met Oranje en daarnaast kon hij katholiek worden opgevoed, zodat hij later de belangen van de Spaanse koning zou dienen. Het plan werd in 1568 ten uitvoer gebracht, toen Filips